

ENKELE BIJZONDERHEDEN OVER ETIQUETTE EN TAFELMANIEREN.

In deze tijd, waar alles moet en alles moet kunnen en alles mag, en de normen en waarden als maar méér vervagen, is het misschien prettig om vandaag even in herinnering te brengen en te bespreken, van waar al die normen o.m. allemaal vandaan kwamen en hoe het nu eigenlijk zit met die zo gezegde "overtollige" en "oubollige" etiquette.

Niettegenstaande deze normenvervaging was er vier jaar geleden toch nog een herdruk van het boek "Het civilisatieproces" van de Duitse socioloog Norbert Elias. En wonder boven wonder ook ...een herdruk van Erasmus' "Tafelmanieren" uit de 16de eeuw..

Laat ons alles, nu eens rustig bekijken.

Van de Egyptenaren weten we, dat de eetgewoonten in verband stonden met de betrekkelijkheid van het bestaan. Reden waarom zij, bij het afsluiten van een maaltijd, met een doodskist rondstapten. In de kist lag een skelet, om de disgenoten er te laten aan herinneren, dat zij sterfelijk waren. Om diezelfde reden hadden de kloostergemeenschappen, tot zo een 40 jaar geleden in het refectorium, een doodshoofd op de tafel staan.

Tafelmanieren kennen wij reeds van bij de Romeinen. In het oude Rome gebruikte iedere gast twee doeken. Eén rond de hals en één om de vingers af te kuisen.

Van de middeleeuwen weten we dat de leefkamer schaars bemeubeld was en dat de gasten slechts aan één kant zaten. Dit had het voordeel dat men aan één zijde kon bedienen en bovendien had men aldus een beter zicht op de floor-show.

Bepaalde tafelmanieren vinden ook hun oorsprong in religieuze contexten. Zo is het aanstoten van de glazen, voor het drinken, een overblijfsel om met trommels en hoornen, lawaai te maken om de boze geesten te verjagen.

De eerste toast werd aan de goden gewijd en dan werd de drank op de grond gegooid of gemorst. Het eten werd op gif getest, door slaven als proefkonijnen te gebruiken. Later gebruikte men magische stoffen als tegengif.

U mag, Lieve Dames in uw keuken, uw man daarvoor nog altijd gebruiken.

Verfijnde tafelmanieren kwamen er in feite, na het contact met de Arabieren. Zo is het oudste culinaire handboek, van Arabische oorsprong nl. 1226 uit Bagdad.

Tijdens het normale middeleeuwse diner, werd enorm veel mosterd gebruikt. De gastheer diende, vermits het zeldzaam was, voor het zout te zorgen ! Het was niet toegelaten in een andermans bord te kijken of commentaar te hebben op het eten. Een disgenoot die zijn brood dopte in de wijn, moest het glas uitdrinken of de inhoud wegwerpen, om de eenvoudige reden, dat men met twee uit één glas dronk !

Men veegde zich toen ook al, eerst de mond af, alvorens te drinken. Het diner eindigde altijd met een "issue de table", ons huidig dessert. Dit werd opgediend nadat het tafellaken was verwijderd. Gewoonlijk werd er nog een "pousse-café" gedronken, geen cognac of grand'marnier maar een hippocras. Eén op kruiden getrokken brandewijn en verder at men "oublies", rozijnen, noten en fruit.

In de 17de eeuw werden de maaltijden verdeeld in verschillende gangen, plus een dessert. Daarom werden twee tot drie tafelkleden boven elkaar gelegd en na iedere gang werd het kleed verwijderd en zat men terug aan een mooie dis. Ook werd in die tijd de servet rond de hals gebonden om de grote kanten kraag te beschermen.

Pas 200 jaar later komt de servet op de schoot te liggen en nu dient zij (nog altijd) dubbelgevouwen op de schoot te liggen en niet uitgespreid. Als wij de tafel verlaten, dan leggen we de servet losjes op

de tafel...en niet op de stoel, want zegt een oud bijgeloof, dan willen wij daarmee beduiden, dat wij nooit meer aan die tafel willen zitten !

Wij knopen dus, vandaag de dag, de servet ook niet meer om de hals, tenzij we in Japan zijn, waar dit naar het schijnt gebruikelijke is.

U hoort het, Beste Tafelgenoten, er zijn regels te volgen. Die werden vastgelegd in de tijd van Lodewijk XIV, die een school voor goede manieren liet oprichten. Uit zijn tijd dateert het woord "etiquette".

Het was namelijk zo, dat de oppertuinman zich bij de vorst had beklaagd, dat de gasten over de beplantingen en het gras liepen. Bij decreet werd toen vastgesteld dat men de "etiketten", de naambordjes diende te volgen. Zo kwam de term in gebruik om zich te houden aan bepaalde voorschriften. Tussen haakjes de toneeltermen "jardin en cour" dateren ook nog uit die tijd.

U zal zich misschien afvragen, Geachte Gezelschap, of de etiquette nog van deze tijd is ? Ja, zeker. Er is zelf de laatste tijd een revival waar te nemen en in de V.S.A heeft men voor managers opnieuw speciale cursussen gecreëerd.

Sommige personen vinden het gênant, maar dit is mogelijk een foutieve houding. Het bestaan van een systeem van behoorlijke omgangsvormen geeft een houvast en maken het ons in ieder geval gemakkelijker, als we niet weten wat ons te doen staat.

Er zijn dus, Beste Aanhangers van Gargantua en Pantagruel, in het leven spelregels te volgen. Zo wordt bijvoorbeeld de zwarte kleur, niet door ieder volk als een teken van rouw beschouwd. Bij de Chinezen is dit de witte kleur. Als u dit jaar officieel uitgenodigd wordt door de Chinese politiecollega's van Shangai, geef dan nooit aan je Chinese gastheer, een uurwerk ten geschenke, want dit symboliseert de dood.

Ontvangt u van een Japans collega of zakenman een geschenk, dan mag u dit niet openen, omdat uw ogen zouden kunnen verraden dat het geschenk u niet bevalt. Men zal uw geschenk ook niet openen, omdat het gebruikelijk is dat het wordt doorgegeven aan iemand anders, wat een hoge vorm van appreciatie blijkt te zijn.

Tekort schieten aan beleefdheidsregels kan duur te staan komen. Enkele jaren geleden werd mij door een vriend, een zakenman, verteld dat een belangrijk contract (de bouw van een universiteitsstad en kliniek (sleutel op de deur) in een Arabisch land, in extremis afgesprongen was.

Wat was dan wel de reden ?

Tijdens een allerlaatste bespreking zaten de delegatieleden van de Antwerpse bouwfirma met gekruiste benen over elkaar, tegenover de emir. Een van de delegatieleden liet zijn voetstool zien in de richting van de gastheer, zoals wij dat nu zo vaak op de TV zien.

Wij, slikken dit door, maar in ieder geval in Arabië was het een grove belediging. Het was wel ongewild, maar de commissieleden waren niet voorbereid op het bezoek. Het was dus inpakken en wegwezen ! Zij waren dus door de dienst P.R. slecht voorbereid !

Blijf dus, Beste Vrienden het best maar met beide voeten op de grond, dat heeft in het leven veel waarde !

Maar de etiquette gaat nog verder !

Met een lucifer kan u maar maximum twee personen vuur aanreiken, maar geen derde persoon. Dit stuit op bijgeloof, waar we kunnen er niet aan voorbijgaan. Want zo ook in diverse landen zijn er géén kamers met het nr.13 en in een vliegtuig vind u dit ook niet !

Nog in verband met het getal 13 was er vorige eeuw een instituut te Parijs van "les quatorzièmes of de veertienders". Dit waren heren die tussen 17 en 21u klaarstonden in kostuum, om in te springen op diners waar men met 13 was ! Misschien zegden ze thuis dat ze naar de loge gingen ?

Aan de tafel is de dame rechts van ons, onze gesprekspartner want zeggen de Engelsen " the lady on the left is no Lady ". Deze uitdrukking vindt haar oorsprong in de middeleeuwen, op de afbeeldingen met Christus. Maria staat altijd rechts van Christus. Dus op de beste plaats. U zegt tenslotte, nu ook toch nog, aan een goede medewerker: " U bent mijn rechterhand " !

The lady on the left, was dus doodeenvoudig onze Maria Magdalena waarvan men vroeger beweerde dat zij van verdacht allooi was. Ondertussen is zij filmisch in eer hersteld, doch de etiketteregel is gebleven.

De dame rechts van u, Mijne Heren, is hedenavond: uw zorg, alhoewel je ook met de dame van links dient te converseren. Maar de meeste aandacht gaat dus naar rechts, dame aan wie we de stoel aanbieden of ontnemen naar gelang zij zal zitten of opstaan. Wij houden in het oog of er nog voldoende water of wijn in haar glas is !

Het is, Mijne Heren, dank zij de aanwezigheid van de Dames op de banketten in de 19de eeuw, dat het stoere macho-gedrag en ruw taalgebruik van de heren getemperd werd ! Alhoewel samen gegeten werd, vond het patriarchaat, dat het roken in aanwezigheid van Dames onbeleefd was. Zo trokken zij zich terug in de library of rookkamer, kleedden zich met een andere vest aan, tegen het morsen van de sigarenassen en zo maken wij nu nog kennis met het smokingkostuum.

Vandaag de dag is de etiquette van toen, uitgegroeid tot een belangrijk element in de communicatie en de omgang. Zoals reeds gezegd zijn zakencontracten afgesprongen op etiquette of protocollaire fouten.

Zelfs Koning Boudewijn, die de Keizer van Japan als vriend kende, trapte enkele jaren geleden tijdens een officieel bezoek, op het tapijt waarop de Keizer stond. Deze persoon is voor de Japanners, de emanatie van God op aarde. De stap op het tapijt was een grote protocollaire fout. Dit verwekte wat deining in Tokio met een zwaar diplomatiek incident !

U zal zich misschien in stilte afvragen, nu overdrijf men toch ! Maar ook bij ons verwekte het een rel, want wij hebben de Japanners nodig! Zij zijn onze grootste afnemers van diamantpoeder ! En die doet onze diamanteconomie draaien.

Wij dienen dus, Waarde Toehoorders, wel op het ene en andere te letten!

Stel u voor dat de Koningin op bezoek komt bij KK. en dat u haar als verantwoordelijke, dient te begroeten. (Tussenhaakjes als dat ooit waarheid zou worden, dan zal een protocolfunctionaris van het Hof, eerst voorafgaandelijk een bezoek brengen). Maar het is toch oppassen geblazen. Een voorbeeldje.

De Koningin wordt aan tafel niet bediend. Zij neemt zelf de gewenste portie. Alle overige genodigden, die mee aan de tafel zitten, worden door de obers geserveerd.

Mocht U voorgesteld worden, dan wacht u, tot zij de hand reikt. En tussen haakjes, Vrienden Profiteurs, de handkus bestaat nog, maar vergeet niet dat het begin van uitvoering moet stoppen op ongeveer 5 cm boven de hand ! Oefen dus maar vanaf vanavond !

In ieder geval bij zulke Hoge Bezoeken vinden we altijd steun bij Toon Hermans, die ooit dichtte :

Op zeker dag liep je voor gek
Als je nog een dasje droeg
Dat was ineens te deftig
En niet gewoon genoeg

Nu komt het dasje toch terug
Ik zie al waar pochetjes
En zelfs een glimlach hier en daar
Want opgeruimd staat netjes.

Ik weet niet wat er komen gaat
En wat we nog verzinnen
Maar één ding weet ik zeker wel
Gewoon doen zit van binnen.

Etiquette is altijd de spiegel van de sociale en politieke veranderingen geweest. U vindt het misschien oubollig, maar toch gaat het gepaard met waardigheid. Dat mooie oude begrip "etiquette" is in feite synoniem van respect. Respect voor de anderen, maar evenzeer voor jezelf.

Neem nu bijvoorbeeld het uitbrengen van een toast. Deze uitdrukking komt uit het Engels. Het was gebruikelijk een stukje geroosterd brood op de beker wijn te leggen. De beker ging de tafel rond, waarbij ieder een slok nam. De gastheer dronk als laatste en at ter ere van zijn gasten de toast op. De etiquette bepaalt vooral, de normen tussen de mensen, maar ook tegenover jezelf.

Zo dient men dus te beseffen dat het tijd is om op te stappen. In het Frans klinkt dit uiterst elegant: "tirer sa révérence".

Mooie sentimenten zijn niet eeuwigdurend. Er is dus een tijd van komen en een tijd van gaan.

Zo ook nu, Waarde Vrienden.

U heeft grote eerbied aan de dag gelegd om mij aan het woord te laten, waarvoor ik u allen hartelijk dank. Het was voor mij een eer en een genoegen het woord tot u te mogen richten.

En vergeet het niet wat Goethe ooit zei: "Het Publiek is als een vrouwenboudoir, men vertelt het graag wat het horen wil" !

Bad-Bentheim 23.4.2016 - Eugeen